

Рајко Ч. Петровић*
Институт за европске студије, Београд

Иван Ж. Рибач**
Управа царина Републике Србије

**УЛОГА АУТОРИТАРНОГ
ФУХИМОРИСТИЧКОГ РЕЖИМА У ПЕРУУ У
СУЗБИЈАЊУ ДЕЛОВАЊА ЛЕВИЧАРСКИХ
ГЕРИЛСКИХ ГРУПА СЕНДЕРО
ЛУМИНОСО И РЕВОЛУЦИОНАРНИ
ПОКРЕТ ТУПАК АМАРУ**

Сажетак

Предмет истраживања овог рада представља анализа улоге коју је фухимористички режим у Перуу, односно владавина Алберта Фухиморија у тој латиноамеричкој земљи од 1990. до 2000. године, имала у сузбијању деловања левичарских, односно марксистичко-лењинистичких герилских група Сендеро Луминосо и Революционарног покрета Тупак Амару, а које су представљале главну безбедносну претњу на посматраном простору од 1980-их до 2000. године. Полазна претпоставка је да је фухимористички режим, због свог ауторитарног карактера, имао веће успехе у борби против герилске групе Сендеро Луминосо и Революционарног покрета Тупак Амару него што је то случај са демократским режимом пре њега, превасходно због веће употребе насиља и бруталних метода сузбијања герилског деловања. Резултати истраживања показали су да су управо у периоду 1990-их постигнути највећи успеси државе у борби против посматраних герилских група, о чему, између

* rajko.petrovic@ies.rs

** ivandribac@gmail.com

осталог, сведоче и хапшење лидера Сендеро Луминоса Абимаела Гусмана (Abimael Guzmán) 1992. године и потпуна неутрализација Револуционарног покрета Тупак Амару 1997. године. Закључак истраживања јесте да је посматрани случај још један од показатеља да ауторитарни режими, склонији насиљу и мање заинтересовани за људска права и слободу, имају тенденцију да брже и ефикасније решавају безбедносне проблеме попут деловања герилских група, али и да безбедносни ризици везани за активности Сендеро Луминоса у Перуу још увек постоје, премда су далеко мањи неголи пре 2000-их. У истраживању смо се користили историјском методом, методом студије случаја и компаративном анализом.

Кључне речи: Перу, фухиморизам, ауторитаризам, герила, Сендеро Луминосо, Револуционарни покрет Тупак Амару.

УМЕСТО УВОДА – КРАТАК ОСВРТ НА ИСТОРИЈУ “НЕУПРАВЉИВЕ ЗЕМЉЕ”

За Перу, јужноамеричку земљу насталу на темељима некадашњег великог и моћног Царства Инка, неретко се, упркос његовим огромним природним богатствима и прилично стабилној и просперитетној економији, каже да је “неуправљива земља”. Овај епитет Перу превасходно носи због политичке нестабилности, односно честих смена власти, уз бурну историју обележену грађанским ратовима и насиљем, укључујући и деловање герилских група којима ћемо се подробније бавити. Нема сумње да је насиље било и остало иманентно развоју свих цивилизација на нашој планети, али је оно посебно било изражено како у настанку и развоју поменутог Царства Инка са снажним милитаристичким и освајачким духом, тако и Вицекраљевства Перу, претече савремене истоимене државе насталог сломом последње династије владара Инка под налетом шпанских конкистадора 1532. године предвођених Франсиском Писаром (*Francisco Pizarro*) и Дијегом де Алмагром (*Diego de Almagro*). Уследило је вишевековно присуство Шпанаца који су на посматраном простору вршили контролу и експлоатацију најпре покороног урођеничког, а потом и местичког становништва, а која је била заснована на принудном раду на енкомијендама (великим земљишним поседима) и пигментократији, односно владавини

заснованој на етничком пореклу. Ништа благонаклонија према посматраној популацији није била ни римокатоличка Инквизиција (*Tribunal del Santo Oficio de la Inquisición*) која је у Перуу почела да делује већ 1570. године са циљем како ширења и учвршћивања римокатоличке вере, тако и сузбијања ширења протестантизма и других вероисповести на посматраном простору. Таласи насиља, изазвани општим друштвеним и политичким незадовољством, пратили су Вицекраљевство Перу током његовог целокупног постојања, попут побуна 1542, 1742. и 1780. године, од којих је последња представљала побуну урођеника предвођених Тупаком Амаруом II (*Túpac Amaru II*) угушену у крви. Насиље, односно његова употреба у политичке сврхе, пратило је и стицање независности Перуа 1821. године од шпанске круне, а са којом се ова млада држава морала поново војно сукобити 1866. године како би сачувала своју независност. Пораз Перуа који је, заједно са Боливијом, претрпео од Чилеа у Пацифичком рату 1873. године оставио је снажне последице на ту државу и њено друштво (Петровић 2023, 293–297).

Насиље је пратило политички и друштвени живот Перуа и током 20. века. Тако од 1930. године Перу улази у период владавине војних структура, где је симптоматичан био долазак на власт генерала Мануела Одрије (*Manuel Odría*) државним ударом 1948. године. Упркос томе што је формално учествовао у оба светска рата (оба пута на страни земаља победница), Перу је, захваљујући свом географском положају, прошао кроз исте без значајнијих људских губитака и материјалних разарања. Војна хунта предвођена генералом Хуаном Веласком Алварадом (*Juan Velasco Alvarado*) дошла је на власт државним ударом 1968. године успоставивши систем војне диктатуре који је трајао све до 1980. године. Иако се чинило да ће 1980-е донети дуго жељени мир и стабилност с обзиром на започети процес демократизације, такве планове је пореметио почетак *de facto* грађанског рата између централне власти у Лими са једне и герилских, марксистичко-лењинистичких група са друге стране, а чије деловање и јесте предмет нашег истраживања. Тадашњи председник државе Алан Гарсија (*Alan García*) показао се немоћним да те групе, уз употребу државних војних и полицијских снага, неутралише и у земљи обезбеди мир и сигурност (de Olarte de Torres-Muga 2010, 65–69). С обзиром да ћемо се у наставку подробније бавити периодом владавине Алберта Фухиморија (*Alberto Fujimori*), за крај уводног дела ћемо, поред до сада описаних насилних епизода

перуанског политичког живота, указати на конкретне примере дубоке политичке нестабилности те земље. Тако је 2016. године на место председника¹ Перуа дошао Педро Пабло Кучински (*Pedro Pablo Kuczynski*) који већ 2018. године губи власт након што му је перуански конгрес изгласао неповерење због оптужби за финансијске малверзације. Наследио га је Мартин Вискара (*Martín Vizcarra*), али и њему 2020. године бива изгласано неповерење перуанског представничког дома, овога пута због “моралне недостојности” да обавља поверену му функцију. У кратком периоду транзиције место председника заузео је Мануел Мерино (*Manuel Merino*), да би 2021. године на власт дошао левичар и популиста Педро Кастиљо (*Pedro Castillo*) поразивши у другом изборном кругу Кеико Фухимори (*Keiko Fujimori*), ћерку Алберта Фухиморија и вођу снажне перуанске деснице са већином у парламенту. Коначно, у својеврсном државном пучу Кастиљо губи власт и на место председника државе први пут у историји долази једна жена, Дина Болуарте (*Dina Boluarte*), али протести незадовољних грађана који су уследили резултирали су смрћу 49 особа и уласком Перуа у тешку политичку кризу и општу неизвесност (Iizarbe Pizzaro 2023, 30).

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР – АУТОРИТАРИЗАМ И ГЕРИЛА

Узевши у обзир да се у овом раду бавимо улогом једног ауторитарног режима у борби против герилских левичарских групација, бар укратко ћемо се осврнути на појмове ауторитаризма и гериле са којима ћемо у наставку рада оперисати.

Ауторитаризмом и ауторитарном прошлoшћу прво су се, на један озбиљан и систематичан начин, почели бавити чланови Института за социјална истраживања при Франкфуртској школи 1930-их година. Ауторитаризма нема без ауторитарности, а која у најкраћем подразумева двосмеран друштвени однос у коме са једне стране сусрећемо насилништво, а са друге подаништво. У том смислу, ауторитаризам као облик друштвеног односа не треба поједностављено гледати као на систем владавине у којој до изражаја долази поштовање ауторитета. Код ауторитаризма реч је о слепом и некритичком послушности према онима изнад себе у друштвено-политичкој хијерархији, те истовремено окрутном и презирном односу према онима испод на посматраној лествици. Ауторитарна

---

¹ Перу је, баш као и остале латиноамеричке земље, председничка република.

политичка култура подразумева некритичко прихватање одређене власти као надмоћне и нужне и њених одлука као исправних, уз истовремено присуство страха и неспокоја од казне за евентуално непоштовање наредби које долазе одозго (Мирковић-Макуловић 2019, 4–7). Ауторитаризам треба разликовати од тоталитаризма, с обзиром да код првог постоје избори, слобода политичког удруживања, слобода штампе и јавног говора и сл., али је дефицит демократије, односно демократске политичке културе и процедура нешто што битно разликује ауторитарне од демократских режима. Једна од важнијих разлика између њих, а која ће бити од значаја за наш рад, јесте арбитарност, односно произвољност у одлучивању која је присутна код ауторитарних режима по свим важним питањима (Мишић 2005, 86). У ауторитарном режиму долази до преклапања између одређених функција (председничке, министарске и сл.) и особа које те функције врше, тј. долази до неке врсте персонификације политичке моћи која би требала бити заснована (али и ограничена) на одређеним законима и процедурама. Из такве перцепције неретко проистиче закључак да би са нестанком одређеног властодршца могло доћи до безакоња и нереда, те да је исти, судећи по томе, незамењив и несмењив (Јовановић 2018, 31).

Када је реч о герили, иако је овај облик оружане борбе био присутан још у давним временима, до његове термилошке употребе долази током супротстављања Шпанаца Наполеоновој инвазији Пиринејског полуострва (1807–1814), где сам термин на шпанском језику значи “мали рат” (*guerrilla*). Према једној од дефиниција, “герила је облик оружаног отпора становништва или његовог дела, група у једној земљи или подручју у условима у којима није могуће вођење адекватне борбе против јачег, материјално и силом надмоћнијег противника који је или освајач или владајућа структура сопствене земље” (Milašinović i Putnik 2007, 328). Услед историјских, друштвено-политичких, социоекономских и културолошких чинилаца Латинска Америка је током друге половине XX века постала плодно тле за настанак и развој бројних герилских група, превасходно инспирисаних марксистичко-левичарском идеологијом и супротстављених десничарским и милитаристичким режимима. Тако је Ернесто Че Гевара (*Ernesto Che Guevarra*), један од најпознатијих не само латиноамеричких, већ и светских герилаца дао седам “златних тактичких правила” герилског ратовања: “не улазити у борбу која

не може бити добијена; стално се кретати, ударити и склонити се; користити непријатеља као главног добављача оружја; сакрити своје кретање; користити елемент изненађења у војним акцијама; формирати нову колону чим је освојено мало власти; опште гледано, пролазити кроз све фазе” (Georgijev 2014, 182–183). Постоји неколико заједничких карактеристика за све левичарске латиноамеричке герилске групе. Прво, оне најстарије, настале почетком 20. века, не треба посматрати као терористичке односно екстремистичке, с обзиром на тадашње непостојање реалних услова за борбу за власт мирним и демократским путем у земљама у којима су оне настајале. Друго, услед неоколонијалног и социо-економског контекста, латиноамеричке герилске групе су сличније азијским или афричким неголи европским герилским групама. Треће, њихово важно обележје представљају антиглобалистички, антинеолиберални и националистички сентименти. Четврто, савремене латиноамеричке герилске групе су боље наоружане и имају развијенију логистику и инфраструктуру, те делују далеко самосталније од старих које су биле зависне од помоћи споља (најчешће СССР-а, касније и Кубе). Пето, сеоско становништво је било и остало главни људски ресурс ових група. Шесто, латиноамеричка герила је увек имала изражен револуционарни потенцијал (Petrović 2021, 193–194).

СЕНДЕРО ЛУМИНОСО – ЛИК И ДЕЛО ПЕРУАНСКИХ МАОИСТА

Сендеро Луминосо (*Sendero Luminoso*), што на шпанском језику значи “осветљена стаза”, перуанска је левичарска герилска група основана 1970. године као милитантни огранак Перуанске комунистичке партије (*Partido Comunista Peruano*), а која је за циљ имала стварање перуанске социјалистичке државе и друштва заснованих на постулатима како марксизма-лењинизма, тако и кинеске Културне револуције Мао Цедунга (*Mao Zedong*) спровођене од 1966. до 1976. године. Предводник Сендеро Луминоса пуне 22 године, односно све док није ухапшен био је Абимаел Гусман, међу својим саборцима познатији под псеудонимом „друг Гонсало” (*camarada Gonzalo*). Само име ове герилске групе потиче од чувене реченице коју је изговорио оснивач Перуанске комунистичке партије Хосе Карлос Мариатеги (*José Carlos Mariátegui*) која каже да ће

“марксизам-лењинизам отворити осветљени пут ка револуцији”² Сендеро Луминосо је, поред јасно дефинисаних идеолошких постулата и средстава реализације истих у пракси, имао и недвосмислено дефинисане непријатеље – најпре перуанску државу и њене институције (са посебним нагласком на војску и полицију), а потом и цивилне наоружане формације настале са циљем неутралисања левичарских герилаца попут Комитета за самоодбрану (*Comités de Autodefensa*), те коначно и Сједињене Америчке Државе које су Сендеро Луминосо ставиле на листу терористичких организација. У идеолошком смислу Сендеро Луминосо је следио тзв. Гонзалову мисао (*pensamiento Gonzalo*) коју је сачинио Абимаел Гусман, а која је подразумевала примену три концептуална нивоа – марксистички, односно заговарање класне борбе и диктатуре пролетеријата, где се очекивана перуанска револуција посматрала као део опште, светске револуције; лењинистички, где је комунистичка партија схваћена као авангарда оружане борбе против империјализма као последње фазе капитализма и маоистички, односно јасно схватање да се само путем обрачуна са противницима револуције унутар Перуа на свим нивоима могу постићи зацртани циљеви (Ramírez y Nureña 2012, 1–16). Када је реч о односима између Сендеро Луминосо и Револуционарног покрета Тупак Амару, они су били су амбивалентни, па су тако повремено сарађивали зарад лакшег супротстављања војним и паравојним формацијама, али се и жестоко сукобљавали око превласти над територијом и контролом трговине дрогом све од 1984. до коначног нестанка Револуционарног покрета Тупак Амару 1997. године. На врхунцу своје моћи крајем 1980-их и почетком 1990-их година група Сендеро Луминосо је бројала неколико хиљада наоружаних припадника, а интересантно је да су готово половину чланова (чији број је достигао и до 50.000) и руководилаца истог чиниле жене. То није изненађујуће уколико узмемо у обзир чињеницу да је Сендеро Луминосо од свог настанка инсистирао на еманципацији жена као објекта капиталистичке и неоколонијалне експлоатације. Када је реч о територији коју је својим деловањем покривао, Сендеро Луминосо је успео да остане присутан у ширем региону престонице Лиме, али и целокупног централног дела земље, укључујући и крајњи југоисток (Ríos y Sánchez 2018).

² На шпанском језику та реченица гласи “*El marxismo-leninismo abrirá el sendero luminoso hacia la revolución*”.

Сендеро Луминосо је до сада извео 46 атентата који су иза себе оставили 57 жртава, од којих је први реализован 17. маја 1980. године Чусчију у Ајакучу, где је након саботаже на електроинсталацијама дошло до масовних обрачуна герилаца са једне, и војника и полицајаца са друге стране, али није било жртава. Није се, нажалост, дуго чекало на прву жртву јер већ 24. децембра исте године након отмице живот губи један од руководиоца рудника у провинцији Кастровирејна. Први полицајац, односно припадник цивилне гарде, убијен је од стране сендериста (*senderistas*) у Лими 5. јануара 1981. године. До првих великих жртава, њих 14, дошло је 2. марта 1982. године када је Сендеро Луминосо напао затвор у Уманги и том приликом ослободио 70 својих затечених припадника. Највећи број жртава однео је бомбашки напад у Лими 1992. године иза кога је остало 25 убијених и 155 рањених особа. Највећи масакр који је Сендеро Луминосо починио десио се 16. јула 1984. године када је у Сорасу само у једном дану убијено 117 особа, укључујући и жене и децу. Након хапшења Абимаела Гусмана 1992. године на челу Сендера Луминоса су се смењивали Осман Мороте (*Osmán Morote*), Оскар Рамирес Дуранд (*Oscar Ramírez Durand*) и Флориндо Флорес Ала (*Florindo Flores Hala*) (сва тројица су касније завршили у затвору) и група је опстала све до данас, премда су њене активности од 2003. године далеко слабијег интензитета. Без обзира на ово последње, влада Перуа и даље сматра Сендеро Луминосо терористичком организацијом опасном по безбедност земље и грађана, а ова левичарска герилска група је на списку терориста и у САД, Канади, Европској унији и Јапану. Да је уистину реч о још увек опасној организацији говори податак да је 2. децембра 2020. године перуанска полиција спровела опсежну акцију разбијања ћелија Сендеро Луминоса, а које су припремале нападе у Лими и другим већим перуанским градовима. Убрзо је уследила одмазда герилаца у виду организовања напада из заседе у региону Јунин у оквиру које је убијен један перуански војник, а тројица су рањена. Посебно забрињава податак да се Сендеро Луминосо удружио са перуанским наркокартелима који исти финансирају новцем, а заузврат добијају обезбеђење тока кријумчарења дроге (Petrović 2021, 205–206).

РЕВОЛУЦИОНАРНИ ПОКРЕТ ТУПАК АМАРУ – НАОРУЖАНИ ИНДИГЕНИЗАМ

Револуционарни покрет Тупак Амару (*Movimiento Revolucionario Túpac Amaru*) настао је у време када и Сендеро Луминосо, најпре као група идеолошких истомишљеника, да би са својим оружаним герилским активностима почео тек 1982. године. Његов оснивач и први лидер био је Виктор Полај Кампос (*Víctor Polay Campos*), некада најтраженији човек у Перуу, а данас један од најчуванијих перуанских затвореника коме 35-годишња затворска казна истиче 2023. године. Након његовог хапшења на чело Револуционарног покрета Тупак Амару дошао је Нестор Серпа Картолини (*Néstor Cerpa Cartolini*), који гине 1997. године у опсежној акцији владиних снага против герилаца. Поред марксизма-лењинизма, важан идеолошки елемент деловања ове групе био је и индигенизам, односно борба против историјски укорењеног тлачења урођеничког становништва, те управо зато у свом називу има име Тупака Амаруа, последњег цара Инка. Главни циљ Револуционарног покрета Тупак Амару било је успостављање социјалистичке државе на марксистичко-лењинистичким основама класне борбе, диктатуре пролетеријата и револуционарне борбе против домаћих капиталиста и иностраног империјализма. Група је имала идентичног непријатеља као и Сендеро Луминосо, дакле државну власт и њен војни и полицијски апарат, али се, као што смо претходно навели, повремено сукобљавала и са сендеристима. Баш као и Сендеро Луминосо, и Револуционарни покрет Тупак Амару користио се, поред метода урбане герилске борбе, и атентатима, отмицама, бомбашким нападима, масакрима и протеривањем нелојалног сеоског становништва са територија под својом контролом и сл. Подршка коју је ова герилска група уживала ван Перуа била је далеко значајнија неголи у случају Сендеро Луминоса, па је иста добијала подршку од Кубе и ФАРК-а и Покрета 19. април из суседне Колумбије. Штавише, чак је својевремено ухваћена и осуђена на дугогодишњу затворску казну Американка Лори Беренсон (*Lori Berenson*) због тога што је сарађивала са Револуционарним покретом Тупак Амару, где је, као бивши преводилац у америчким невладиним организацијама у Латинској Америци, давала значајан допринос у планирању рушења државне власти у Лими (Ваг 2003, 5–64).

Биланс вишедеценијског деловања Револуционарног покрета Тупак Амару је застрашујући. Јавност је постала свесна опасности

од ове герилске групе када је 10. јануара 1985. године када су њени припадници у Малекон Чеки убили двојицу полицајаца. Већ 1987. године герилци су, убивши једног полицајца и без сопствених жртава, успели да ставе под своју контролу градић Хуанхуи у департману Сан Мартин у трајању од три дана, што је значајно снизило углед тадашњег председника државе Алана Гарсије и поверење грађана у њега. Уследио је и низ других масакара, попут оних у Јумбатосу и Тарапоту, али и отмице познатих и утицајних друштвених и политичких делатника и предузетника, па чак и атентати. Тако је 8. децембра 1989. године Револуционарни покрет Тупак Амару извршио успешан атентат над Алехандром Калдероном (*Alejandro Calderón*), вођом урођеничког народа Ашанинка из централног Перуа, а што је озбиљно пољуљало индигенистички наратив герилаца у перуанској јавности. О најпознатијем, али и последњем нападу ових герилаца, односно заузимању резиденције јапанског амбасадора у Лими децембра 1996. године, а која је шокирала и парализовала перуанску јавност, биће више речи у наставку (la Serna 2023).

ФУХИМОРИЗАМ – НЕМИЛОСРДНИ ЈАПАНАЦ НА ЧЕЛУ ПЕРУА

На таласу великог незадовољства владавином Алана Гарсије, пре свега јер није био у стању да се на адекватан и ефикасан начин супротстави левичарским герилским групама, власт у Перуу је 1990. године освојио Алберто Фухимори, поставши тако прва особа азијског порекла у историји која је преузела власт у некој латиноамеричкој земљи. Упркос томе што је Фухимори власт освојио мирним и демократским путем, он је 1992. године, услед велике друштвено-политичке кризе у Перуу због све интензивнијег деловања левичарских герилских група, извршио „аутодржавни удар” (*autogolpe*), извршивши радикалне промене у Уставу Перуа са циљем да себи омогући већа овлашћења, али и да прогласи ванредно стање у земљи, распустивши перуански конгрес и мешајући се директно у рад судске гране власти. Од тада, па све до Фухиморијевог силаска са власти 2000. године, може се говорити о владавини фухиморизма (*fujimorismo*), односно специфичне перуанске ауторитарне идеологије чије се последице осећају и до данас у тој земљи. Иначе је на латиноамеричком поднебљу чест случај да политичке идеологије понесу назив по именима својих творца, односно владара који су

их обележили, јер је сваки од њих остављао дубок лични печат на политичке и друштвене процесе. Такав вид ауторитарне политичке културе својствен је овом делу света због историјски присутног каудиљизма (*caudillismo*), односно снажног култа вође (*caudillo*) који влада сурово, али и харизматски уз беспоговорну подршку поданика, застрашених или фасцинираних његовом појавом. Поред персоналистичког, каудиљизам има и снажан клијентелистички елемент у себи (Крстић 2014, 215).

Фухиморизам, дакле, представља ауторитарну перуанску политичку идеологију засновану на персонализму, каудиљизму, милитаризму, популизму, патернализму, фамилизму, антикомунизму и неолиберализму у економској сфери. Фухимористички режим је био ауторитаран јер је Алберто Фухимори недемократским путем суспендовао важење демократски усвојеног устава, а потом заобилазио демократске процедуре и поштовање принципа правне државе и владавине права. Персонализам фухиморизма се огледао у чињеници да је сваки облик деловања владајуће коалиције у то време био подређен снажној и харизматској фигури Алберта Фухиморија који је суштински био врховни арбитар за решавање свих проблема у земљи. Каудиљистички елемент подразумевао је наслањање режима на дубоко усађену политичку културу у Перуу, још од прастарих времена Инка (а само појачану у време шпанске владавине), по којој друштво мора бити хијерархијски устројено са беспоговорним ауторитетом према вођи на врху. Фухиморизам је имао и снажну милитаристичку димензију, јер је Фухимори уставним изменама 1992. године ојачао своје компетенције као врховног команданта перуанских оружаних снага, али и уживао подршку војног врха и ширих војних кругова. Овај режим је био и популистички, јер се пре свега сконцентрисао на добијање подршке ширих народних маса којима је обећавао најпре безбедност од левичарских герилаца, а потом и све остало. Патернализам је такође играо важну улогу, с обзиром на намеру Фухиморија да се представи оцем и заштитником нације. Интересантан је и фамилистички елемент фухиморизма, где је Фухимори од почетка приватизовао и партију и државу на начин да се окружио члановима своје породице, али и припадницима јапанске заједнице у Перуу из које је потицао. Да је тако, сведочи и податак да су након његовог пада са власти фухимористе наставила да воде његова рођена деца – Кеико и Кенџи Фухимори (*Kenji Fujimori*), где је прва неколико пута била кандидат

за председника Перуа и данас води Народну снагу (*Fuerza Popular*), највећу опозициону партију у земљи. Фухиморизам је имао снажне антикомунистичке сентименте, с обзиром на чињеницу да је не само жестоко критиковао комунисте и друге левичаре у Перуу, већ је то чинио и са левичарским режимима широм Латинске Америке, те се, сходно томе, природно везује у спољнополитичком смислу за САД. Коначно, неолиберализам фухиморизма у економској сфери значио је некритичко спровођење мера “шок терапије” уз подршку међународних финансијских институција, приватизацију јавних добара, дерегулацију тржишта, уз прагматизацију и технократизацију економске улоге државе (Петровић 2020, 33–34).

ФУХИМОРИ ПРОТИВ СЕНДЕРО ЛУМИНОСА И РЕВОЛУЦИОНАРНОГ ПОКРЕТА ТУПАК АМАРУ – БРУТАЛИЗАЦИЈА ИНСТИТУЦИОНАЛИЗОВАНЕ СИЛЕ

Алберто Фухимори је, као што смо већ рекли, на власт дошао на таласу незадовољства грађана Перуа политиком коју је претходни председник, човек несумњиве демократске политичке културе и манира, водио против Сендеро Луминоса и Революционарног покрета Тупак Амару. Дакле, Фухимори је одлично знао да је гарантовање безбедности или бар остављање утиска да је она у већој мери присутна него раније кључно за његов опстанак на власти. Измене устава из 1992. године оставиле су му широк простор да се, заобилазећи институције и процедуре, лакше ухвати у коштац са левичарским герилцима, на које је ионако био навучен гнев већине перуанске јавности. Из тог разлога, Фухимори се одлучио на бруталну употребу институционализоване силе, па чак и њено прекорачивање, како би се земља довела у стање нормале у смислу отклањања безбедносних претњи у виду гериле и насиља које ју је пратило. Фухимори је, међутим, био и изузетан тактичар у том погледу, те је стрпљиво чекао прилике да зада озбиљне ударце двома герилским групама, од којих је један значио обезглављивање Сендеро Луминоса, а други уништење Революционарног покрета Тупак Амару.

Фухимори је 12. децембра 1992. године издао наређење за покретање “Операције Победа” (*Operación Victoria*) као почетну фазу обрачуна са Сендеро Луминосом и герилским групама у Перуу

уопште. Вођење операције поверено је Специјалној обавештајној групи као елитној јединици унутар перуанског министарства унутрашњих послова, а циљ је био кристално јасан – заробљавање Абимаела Гусмана и његових блиских сарадника који су, захваљујући добром обавештајном раду, локализовани на сада већ чувеној адреси Варшавска улица број 459 у Лими. Резултат акције био је и више него успешан – не само да су Гусман и његови сарадници заробљени, већ је октобра исте године Фухимори, заједно са својом десном руком и шефом перуанске обавештајне службе Владимиром Монтесиносом (*Vladimir Montesinos*) успео да примора заробљеног Гусмана да закључе “Споразуме о миру” (*Acuerdos de Paz*), а који су подразумевали да Сендеро Луминосо одустане од оружане борбе и прихвата остваривање својих циљева искључиво мирним средствима, што је последично изазвало цепање Сендеро Луминосо на две фракције и његово слабљење у коначници. Фухиморијева наизглед блистава победа, дочекана са одушевљењем у перуанској јавности, убрзо је доведена у питање због начина на који је најпре припремана, а потом и изведена. Са једне стране, перуански истраживачки новинари и домаћа невладина удружења, као и међународне невладине организације попут Амнести Интернешнела (*Amnesty International*) указивали су на прекомерну употребу силе током хапшења и испитивања припадника Сендеро Луминосо, односно низ кршења њихових људских права окарактерисаних као кршење међународног права. Са друге стране, Фухимори је оптуживан за спрегу са паравојним десничарским и антикомунистичким формацијама, односно “ескадронима смрти” попут Брдске групе (*Grupo Colina*) која је за време свог постојања од 1990. до 1994. године починила низ масакара. Један од најпознатијих био је онај из 18. јула 1992. године, као увертира у “Операцију Победа”, на Кантута универзитету када је Брдска група отела и убила једног универзитетског професора и деветоро студената под оптужбом да су били умешани у активности Сендеро Луминосо. Овом масакру претходио је упад Брдске групе уз помоћ перуанске војске у кварт Бариос Алтос у Лими 1991. године током кога је у масовној пуцњави на особе за које се тврдило да су повезане са Сендеро Луминосо (што никада није доказано) страдало 15 цивила (Cespedes and Wade 2009).

Иако се након овог ударца Сендеро Луминосо није никада у потпуности опоравио, велики изазов за Алберта Фухиморија,

међутим, и даље је представљао Революционарни покрет Тупак Амару, који је постао изразито агресиван увидевши да и њих, пре или касније, чека иста судбина. Управо зато су се припадници ове левичарске герилске групе одлучили на очајнички потез, односно на заузимање резиденције јапанског амбасадора у Лими и претварање 72 затечене особе у таоце. Реч је о једној од највећих безбедносних криза у историји Перуа, с обзиром да су герилци држали таоце преко четири месеца, односно од 17. децембра 1996. године до 22. априла 1997. године. Датум упада у резиденцију јапанског амбасадора пажљиво је одабран, с обзиром да се тог дана обележавао 63. рођендан јапанског цара Акихита (*Akihito*). Герилци су тим потезом шокирали перуанску јавност, али и Фухиморијев режим који је осећао да губи тло под ногама због безбедносног пропуста који је начињен. Не треба трошити речи на објашњење да је јапанска амбасада, с обзиром на Фухиморијево порекло (али и блиске везе са политичким структурама у самом Јапану), одабрана из великог симболичког значаја. Захтеви герилаца били су јасни – пуштање на слободу свих ухапшених припадника Революционарног покрета Тупак Амару и плаћање одштете истима од стране перуанске државе. Након вишемесечних безуспешних преговора Фухиморија са герилцима, уз посредство Јапана, аргентинских невладиних организација, па чак и кубанског лидера Фидела Кастра (*Fidel Castro*), перуански председник се, упркос озбиљним упозорењима о могућим цивилним жртвама, одлучио на извођење војне операције са циљем ослобађања талаца. Перуанска специјална јединица под именом Чавин де Уантар (*Chavin de Huántar*) извела је ову акцију која је по њој и добила назив “Операција Чавин де Уантар (*Operación Chavin de Huántar*), прокопавши тунеле испод резиденције, након чега је упала у исту и елиминисала свих 14 герилаца, док је живот изгубио један од преосталих талаца (с обзиром да су током преговора герилци периодично ослобађали одређени број истих). Фухимори је поново изашао као велики победник, али је резултат ове успешне операција спасавања талаца остао у сенци кршења низа људских права. Најпре су се појавиле озбиљне оптужбе на рачун тога да су специјалци убили чак и оне герилце који нису пружили отпор, односно који су се претходно предали. Члановима породице герилаца није дозвољено да преузму њихове лешеве, нити је дозвољено вршење аутопсије над убијеним герилцима по уобичајеној процедури, већ је иста спроведена у строгој тајности. Тела убијених сахрањена су

затим на непознатој локацији, а упркос томе што су међународне невладине организације указивале на низ кршења људских права и у овом случају, Фухимори није дозвољавао спровођење било какве истраге по том питању (Albin 2021).

ЗАКЉУЧАК

Чињеница је да демократска власт Алана Гарсије у Перуу од 1985. до 1990. године није могла, упркос жељи, да реши проблем деловања левичарских герилских група, пре свега оне две најмоћније – Сендеро Луминоса и Револуционарног покрета Тупак Амару. Упркос великом притиску јавности да се тај проблем реши, а земља изведе из *de facto* грађанског рата у који је упала 1980-их, председник Гарсија није излазио из својих уставом прописаних овлашћења, те је настојао да борбу против перуанске гериле води уз разумну и пропорционалну примену институционализоване силе, водећи рачуна о максималном избегавању цивилних жртава, али и поштовању људских права свих Перуанаца, макар они били герилци. Иако је и тада било оптужби на рачун перуанског режима у вези са злочинима против герилаца, Гарсија је у добром делу тамошње јавност био перципиран као “перуански Кенеди”, односно човек мира. Чињеница да су га Перуанци 2006. године поново изабрали за председника државе, а након десетогодишњег Фухиморијевог ауторитаризма, говори у прилог томе да је Гарсија ипак добио неку врсту личне сатисфакције и признања од тога што ни у најтежим временима није одустајао од своје политике да све што ради држава мора бити у оквирима закона. Његов лик и дело су ипак остали у сенци самоубиства које је починио 2019. године када је полиција покушала да га ухапси због оптужби за подмићивање (PTC 2019).

Нема сумње, са друге стране, да је Алберто Фухимори у периоду своје владавине од 1990. до 2000. године постигао значајне резултате у области борбе против перуанских левичарских герилаца. Хапсећи неприкосновеног лидера и оснивача Сендеро Луминоса Абимаела Гусмана, Фухимори је издејствовао потписивање споразума о миру са истим, што је водило ка цепању Сендеро Луминоса на терену и његовом даљем слабљењу. Решавајући талачку кризу у резиденцији јапанског амбасадора у Лими, са 71 од 72 ослобођених талаца, те елиминишући његове најистакнутије припаднике, Фухимори је практично уништио деценијама стари и веома опасни

Революционарни покрет Тупак Амару. Користећи прекомерну силу, укључујући неосноване истраге и егзекуције без суђења, чак и у виду отворених масакара над недужним цивилима, Фухимори јесте направио значајне кораке у борби против левичарске гериле, али је озбиљно довео у питање не само свој интегритет, већ и правну државу и владавину права у својој земљи. Фухиморијев политички крај је, последично, био неславан. Знајући да ће опозиција преузети власт услед огромног незадовољства грађана стањем у земљи, те да ће против њега бити покренуте истраге не само због умешаности у злочине против герилаца, већ и због отмица политичких ривала, Фухимори је 2000. године побегао у Јапан, да би био ухапшен 2005. године у Чилеу по основу перуанске потернице. Коначно, перуански суд 2009. године осудио је Алберта Фухиморија на 25 година затворске казне због низа кршења људских права, укључујући масакре, убиства и мучења припадника левичарских герилаца (Петровић 2020, 35-36).

Закључно, можемо рећи да је ауторитарни фухимористички режим постигао веће резултате у борби против левичарских герилских група него што је то био случај са претходним демократским режимом Алана Гарсије, што иде у прилог тези да ауторитарни режими боље решавају овакве врсте безбедносних изазова него што је то случај са оним демократским. Цена таквих резултата, а што се показало и у перуанском случају, ипак је превисока и недопустива у земљама демократске политичке културе, а то су мучења и убијања људи, макар они били и сами герилци, без икаквог судског поступка. Данас се на помен Алберта Фухиморија у Перуу могу чути опречна мишљења, где је једно од њих да је овај политичар заслужан за излазак Перуа из *de facto* грађанског рата владе са герилцима који је беснео у земљи 1980-их и да су примењена средства оправдавала циљ. Са друге стране, његови критичари не само да су у праву када кажу да је исти владао ауторитарно и рушећи демократске институције, постулате правне државе и принципе владавине права, већ и да је Фухимори увелико заслужан што Перу ни до данас није успео да консолидује своју демократију.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Јовановић, Милан. 2018. Ауторитарна политичка култура. Мастер рад. Ниш: Универзитет у Нишу – Правни факултет.
- Крстић, Зоран. 2014. “Персонализација власти, популизам и каудилызам у Латинској Америци”. *Српска политичка мисао* 1 (2014): 215–234.
- Мирковић-Макуловић, Анета. 2019. Ауторитарно наслеђе и консолидација демократије у Србији. Мастер рад. Ниш: Универзитет у Нишу – Правни факултет.
- Мишић, Милан (ур.). 2005. *Енциклопедија Британика*. Београд: Народна књига, Политика.
- Петровић, Рајко. 2020. *Политичке идеологије у Латинској Америци*. Београд: Поредок, Институт за европске студије и Друштво хиспаниста.
- Петровић, Рајко. 2023. *Политички системи земаља Латинске Америке*. Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића и Институт за европске студије.
- РТС. 2019. “Бивши председник Перуа током хапшења пресудио себи”. 17. априла 2019, <https://www.rts.rs/vesti/svet/3493663/bivsi-predsednik-perua-pucao-u-sebe.html>.
- Albin, Danilo. 2021. “25 años de la toma de la embajada de Japón en Lima, la acción guerrillera que Fujimori cerró con una matanza impune”. *Público*. 16 de diciembre de 2021. <https://www.publico.es/politica/25-anos-toma-embajada-japon-lima-accion-guerrillera-fujimori-cerro-matanza-impune.html>.
- Baer, Suzie. 2003. *Peru's Mrta: Tupac Amaru Revolutionary Movement (Inside the World's Most Infamous Terrorist Organizations)*. New York: Rosen Young Adult.
- Céspedes, Teresa and Wade, Terry. 2009. “Peru’s Fujimori gets 25 years prison for massacres”. *Reuters*. April 8, 2009. <https://www.reuters.com/article/worldNews/idUSTRE5363RH20090407/>.
- de Olarte de Torres-Muga, Liliana. 2010. *Historia del Perú. Curso básico online gratuito para hijos de inmigrantes peruanos en Holanda*. Lima: Liliana De Olarte de Torres-Muga Publicaciones.

- Georgijev, Predrag. 2014. "Gerila kao osnovni metod preuzimanja političke moći". *Zeničke sveske: Časopis za društvenu fenomenologiju i kulturnu dijalogiku* 19 (1): 182–186.
- Iizarbe Pizzaro, Carmen. 2023. "Perú: ¿Reimaginar la democracia?" *Lasa Forum* 54 (3): 30–34.
- La Serna, Miguel. 2023. *Con las masas y las armas: Auge y caída del MRTA*. Lima: Instituto de Estudios Peruanos.
- Milašinović, Radomir i Putnik, Nenad. 2007. "Gerila kao specifičan vid društvenog konflikta." U *Gerila na Balkanu*, ur. Momčilo Pavlović, Tetsuya Sahara i Predrag J. Marković, 327–338. Beograd: Institut za savremenu istoriju.
- Petrović, Rajko. 2021. „Gerilske grupe kao trajna bezbednosna pretnja za latinoameričke zemlje.” U *Regionalna bezbednost: pristupi, elementi, dinamika*, ur. Nevena Šekarić i Vladimir Trapara, Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu. 187–216.
- Ramírez, Iván y Nureña, César R. 2012. *El «pensamiento Gonzalo». La violencia hecha dogma político*. Lima: Secretaría Nacional de la Juventud – Ministerio de Educación.
- Ríos, Jerónimo y Sánchez, Martí. 2018. *Breve historia de Sendero Luminoso*. Madrid: La Catarata.

Rajko Č. Petrović*

Institute of European Studies, Belgrade

Ivan Ž. Ribac**

Customs Administration of the Republic of Serbia

**THE ROLE OF THE AUTHORITARIAN
FUJIMORIST REGIME IN PERU IN SUPPRESSING
THE ACTIVITIES OF THE LEFT-WING GUERRILLA
GROUPS SENDERO LUMINOSO AND TÚPAC
AMARU REVOLUTIONARY MOVEMENT**

Resume

The subject of this research is the analysis of the role played by the Fujimorist regime in Peru, i.e. the rule of Alberto Fujimori in that Latin American country from 1990 to 2000, in suppressing the activities of the left-wing, i.e. Marxist-Leninist guerrilla groups Sendero Luminoso and the Túpac Amaru Revolutionary Movement which represented the main security threat in the observed area from the 1980s to 2000. The basic assumption is that the Fujimorist regime, due to its authoritarian character, had greater success in the fight against Sendero Luminoso and Túpac Amaru Revolutionary Movement than was the case with the democratic regime before it, primarily due to the greater use of violence and brutal methods of suppressing guerrilla activity. The results of the research showed that it was in the period of the 1990s that the greatest successes of the state in the fight against the observed guerrilla groups were achieved, as evidenced, among other things, by the arrest of Sendero Luminoso leader Abimael Guzmán in 1992 and the complete neutralization of the Túpac Amaru Revolutionary Movement in 1997. The conclusion of the research is that the observed case is another indicator that authoritarian regimes, more prone to violence and less interested in human rights and freedoms, tend to solve security problems more quickly and efficiently, such as the activities of guerrilla groups, but also that security risks related to the activities of Sendero Luminoso in Peru still exist, although they are much smaller than before the 2000s.

---

* rajko.petrovic@ies.rs

** ivandribac@gmail.com

In the research, we used the historical method, the case study method and comparative analysis.

Keywords: Peru, Fujimorism, authoritarianism, guerrillas, Sendero Luminoso, Túpac Amaru Revolutionary Movement.

---

* Овај рад је примљен 20. децембра 2023. године, а прихваћен на састанку Редакције 28. фебруара 2024. године.